

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ: ПОНЯТТЯ ТА НЕОБХІДНІ ОЗНАКИ

ADMINISTRATIVE AND FINANCIAL FRAMEWORK BANK SECURITY: CONCEPTS AND REQUIRED FEATURES

Надьон О.В.,
аспірант

Харківського національного університету внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню сутності адміністративно-правового забезпечення фінансової безпеки банків, розкрито його основні ознаки. Особла увага приділяється дослідженню названої дефініції, спираючись на поняття «правове забезпечення», акцентується увага на особливостях фінансової безпеки банків. У роботі обґрунтовані та запропоновані власні визначення «адміністративно-правове забезпечення» та «адміністративно-правове забезпечення фінансової безпеки банків».

Ключові слова: правове забезпечення, фінансова безпека банків, адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правове забезпечення фінансової безпеки банків.

Статья посвящена исследованию сущности административно-правового обеспечения финансовой безопасности банков, раскрыто его основные признаки. Особое внимание уделяется исследованию названной дефиниции на основе понятия «правовое обеспечение», акцентируется внимание на особенностях финансовой безопасности банков. В работе обоснованы и предложены определения «административно-правового обеспечения» и «административно-правового обеспечения финансовой безопасности банков».

Ключевые слова: правовое обеспечение, финансовая безопасность банков, административно-правовое обеспечение, административно-правовое обеспечение финансовой безопасности банков.

The article is devoted to research of the essence of the administrative and legal financial safety of banks, disclosed its essential features. Particular attention is given to the title of the concept based on the concept of "legal security", focuses on the financial security of the features of the banks. In the justified and proposed the concept of "administrative and legal support" and "administrative-legal maintenance of financial safety of banks".

Key words: legal security, financial security of banks, administrative and legal support, administrative and legal support for the financial security of banks.

Національна безпека України та її невід'ємна складова фінансова безпека банків потребують належного рівня забезпечення як з боку держави та її органів, так і з боку недержавних суб'єктів. Проте необхідно з'ясувати, що слід розуміти під «правовим забезпеченням фінансової безпеки банків» і нарешті «адміністративно-правовим забезпеченням фінансової безпеки банків». На сучасному етапі розвитку вітчизняної правової науки однозначної відповіді на ці питання немає.

Виведення поняття «адміністративно-правове забезпечення фінансової безпеки банків» як проміжний результат у дослідженні загальної проблеми такого забезпечення потребує аналізу сучасних підходів до поняття «правове забезпечення». Методологія дослідження також потребує виділення ознак «адміністративно-правового забезпечення» та зближення цього поняття з поняттям «фінансової безпеки банків». Підсумком аналізу та синтезу названих вище понять має стати формулювання якісно нового визначення «адміністративно-правове забезпечення фінансової безпеки банків».

Метою статті є узагальнення основоположних засад адміністративно-правового забезпечення фінансової безпеки банків та обґрунтування авторського визначення цього поняття.

Науково-теоретичним підґрунтям статті стали праці таких науковців, як: В.Б. Авер'янов, О.І. Бара-

новський, О.М. Дручек, М.П. Запорожець, І.В. Зозуля, І.О. Ієрусалімова, З.Р. Кісіль, Р.В. Кісіль, П.О. Корж-Ікаєва, О.Є. Костюченко, В.А. Ліпкан, С.С. Лукаш, Г.В. Новицький, В.Я. Тацій, Н.П. Тиндик

У сучасній науковій літературі термін «правове забезпечення» широко застосовується, однак більшість науковців не наводять визначення цього поняття. Застосовуючи поняття «правового забезпечення» до різних галузевих досліджень, увага приділяється саме предмету дослідження, що знижує увагу до самого поняття. Словники та енциклопедії також не містять такого поняття.

Сучасні підходи до поняття «правового забезпечення» розкривають його як реалізацію, захист і охорону прав і свобод або як закріплення прав і свобод [1, с. 14]. Дещо інший підхід пропонує О.Є. Костюченко. Характеризуючи ключові ознаки правового забезпечення, автор пише: «якщо виключити норми права, які утворюють правові умови реалізації прав і свобод, то відповідно забезпечення втратить нормативність й перестане бути правовим, у разі виключення засобів реалізації прав і свобод закріплені норми права втратять свою дієвість, відсутність гарантій нівелює обов'язок держави створити умови користування правами і свободами, виключення охорони унеможливіть попередження порушень прав і свобод, відсутність захисту зробить неможливим відновлення порушених прав. Виклю-

чення з необхідних ознак безперервної діяльності суб'єктів права загалом робить неможливим весь процес забезпечення, починаючи від створення правових умов реалізації прав і свобод і завершуючи охороною цих прав і свобод, а у крайньому випадку і захистом порушених прав... Таким чином, правове забезпечення – це безперервна діяльність суб'єктів права, в межах їх компетенції, зі створення правових умов, усіма правовими засобами щодо закріплення, реалізації, гарантування, охорони та захисту прав і свобод осіб та їх груп» [1, с. 15]. Погоджуючись з таким підходом до правового забезпечення, проаналізуємо його похідне поняття – «адміністративно-правове забезпечення».

Так, «адміністративно-правове забезпечення» як галузеве поняття переважно не розкривається у наукових працях. Дослідження з адміністративного права взагалі не містять визначення цього поняття, залишаючи його для домислу читача і обмежуючись лише розкриттям змісту однієї або декількох ознак адміністративно-правового забезпечення.

Наприклад, С.С. Лукаш у роботі «Нормативно-правове забезпечення ефективності управлінської діяльності ОВС України» аналізує стан правового забезпечення управлінської діяльності в ОВС України, нормативне забезпечення як основний засіб управлінської діяльності в органах внутрішніх справ, теоретичні та практичні аспекти ефективності управлінської діяльності, основні напрямки удосконалення нормативно-правового забезпечення ефективності управлінської діяльності в ОВС України [2]. Н.П. Тиндик, досліджуючи адміністративно-правове забезпечення правоохоронними органами імміграційного процесу в Україні, зосередила увагу на світовому та вітчизняному досвіді адміністративно-правового регулювання імміграційним процесом та адміністративно-правовій характеристиці механізму протидії нелегальній імміграції в Україні [3]. М.П. Запорожец, аналізуючи адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів України, зосередив свою увагу на внутрішньоорганізаційній діяльності судів як предмету адміністративно-правового регулювання, окремих внутрішньоорганізаційних відносинах у місцевих загальних судах та їх адміністративно-правове регулювання, адміністративній відповідальності в системі адміністративно-правових засобів забезпечення діяльності місцевих загальних судів [4]. Наукові здобутки в галузі адміністративного права дають підставу стверджувати, що природа адміністративного права свідчить про неможливість розкриття поняття «адміністративно-правового забезпечення» без такої важливої ознаки, як діяльність державних органів у межах їх компетенції, спрямована на виконання основних функцій та поставлених завдань.

Водночас науковці в галузі адміністративного права тлумачать досліджуване поняття по-різному: наприклад, І.О. Іерусалімова, дослідивши механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина, дійшла такого висновку: «адміністративно-правове забезпечення перед-

бачає насамперед регулювання за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, що виникають для та в процесі реалізації прав і свобод людини та громадянина, вплив на них за допомогою передбачених в законодавстві елементів» [5, с. 83]. Корж-Ікаєва Т.Г., вирішуючи проблеми адміністративно-правового забезпечення прав і свобод неповнолітніх, обґрунтувала таке визначення: «адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх – це сукупність адміністративно-правових заходів і засобів, спрямованих на створення відповідних умов для ефективної реалізації, охорони, захисту й відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх» [6, с. 45]. Дручек О.М., аналізуючи поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України пише: «під адміністративно-правовим забезпеченням пропонується розуміти здійснення державою за допомогою сукупності спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону, реалізацію та розвиток» [7, с. 126-127]. У наведених працях увага науковців зосереджена на вирішенні проблеми, яка є предметом дослідження, що в цілому призвело до визначення її основних ознак. Також запропоновані визначення доводять своєрідність поняття «адміністративно-правового забезпечення» та його самостійність у юридичній термінології.

Своєрідність «адміністративно-правового забезпечення» полягає у тому, що 1) адміністративне право за своїм глибинним призначенням має визначатися як «право забезпечення і захисту прав людини». У цьому – сутність усієї трансформації теорії і практики українського адміністративного права на сучасному етапі [8, с. 67]; 2) до правовідносин, що є предметом адміністративного права, належать відносини державного управління. Як справедливо стверджує В.Я. Тацій, «правові відносини державного управління – це врегульовані нормами права суспільні відносини, які утворюються з приводу здійснення державної влади у зв'язку з необхідністю управління справами держави і суспільства. Їх учасники є носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків у взаємодії та взаємовідносинах з приводу вирішення питань суспільної життєдіяльності за допомогою державної влади» [9, с. 438]; 3) однією з найважливіших правових форм управління є продукування правових актів управління, оскільки правові акти є важливим організаційним засобом у вирішенні завдань, які поставлені перед органами управління [10, с. 63]; 4) адміністративне право – це галузь права, норми якої регулюють суспільні відносини управлінського характеру, що виникають у зв'язку з організацією та безпосереднім здійсненням виконавчої і розпорядчої діяльності органами виконавчої влади, а також у зв'язку із здійсненням іншими державними органами внутрішньо-організаційної управлінської діяльності [11, с. 8].

Викладене дає підстави стверджувати, що своєрідність адміністративно-правового забезпечення полягає не лише у особливостях адміністративних

норм та адміністративно-правовому регулювання, а у тому, що саме адміністративне право дає можливість розкрити форми та методи діяльності органів державної влади.

На нашу думку, адміністративно-правове забезпечення – це безперервна діяльність суб'єктів права у сфері державного управління зі створення правових умов закріплення, реалізації, гарантування, охорони та захисту прав і свобод осіб та їх груп.

Для виведення якісно нового поняття «адміністративно-правового забезпечення фінансової безпеки банків» необхідно синтезувати поняття «адміністративно-правового забезпечення», «національної безпеки» та «фінансової безпеки», де необхідною умовою є розуміння особливостей об'єкта правового забезпечення – фінансової безпеки банків як складової національної безпеки. Виходячи з того, що фінансова безпека банків є складовою національної безпеки, припускаємо, що визначення сутності поняття «адміністративно-правового забезпечення фінансової безпеки банків» повинне ґрунтуватись на аналізі поняття «забезпечення національної безпеки».

На законодавчому рівні в Україні відносини щодо забезпечення національної безпеки регулює Закон України «Про основи національної безпеки України» [12], де в ст. 5 закріплено, що національна безпека України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах. Вибір конкретних засобів і шляхів забезпечення національної безпеки України обумовлюється необхідністю своєчасного вжиття заходів, адекватних характеру і масштабам загроз національним інтересам.

Таке трактування забезпечення національної безпеки дає підстави стверджувати, що діяльність є необхідною ознакою, до того ж діяльність, яка має нормативне закріплення та визначається державою (системою державних органів). Така діяльність неможлива без відповідних засобів та здійснюється з метою реалізації національних інтересів. Виходячи з того, що державна політика закріплюється в установленому порядку в документарній формі доктрин, концепцій, стратегій і програм у сферах безпеки, можна зробити висновок, що нормативне закріплення державної політики у сфері безпеки доводить наявність такої необхідної ознаки забезпечення національної безпеки, як норма права. На нашу думку, цитований закон має містити визначення поняття «забезпечення національної безпеки», яке має стати основою для похідних понять у різних сферах національної безпеки (економічній, фінансовій, соціальній, екологічній, енергетичній, інформаційній тощо).

Розглядаючи забезпечення національної безпеки на законодавчому рівні, необхідно виходити з того, що відповідно до ст. 3 Конституції України безпека людини належить до найвищих соціальних цінностей. Відповідно національна безпека та її складові (зокрема фінансова безпека) повинна бути забез-

печена державою. В контексті цього твердження звернемо увагу на положення Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.98 р. № 53/144 «Декларація про права та обов'язки окремих осіб, груп та органів суспільства заохочувати й захищати загальноновизнані права людини і основні свободи». Цей документ у ч. 1 ст. 2 закріплює основну відповідальність й обов'язок держави захищати, заохочувати й здійснювати всі права людини й основні свободи, зокрема шляхом прийняття таких заходів, які можуть знадобитися для створення всіх необхідних умов в соціальній, економічній і політичній, а також в інших галузях і правових гарантіях, необхідних для забезпечення того, щоб всі особи під його юрисдикцією, індивідуально й спільно з іншими мали можливість користуватися всіма цими правами та свободами на практиці [13]. Отже, право на безпеку осіб та їх груп є обов'язком держави, яка повинна створити необхідні умови і захищати права людей усіма засобами, зокрема й передбачивши у національному законодавстві правові гарантії прав і свобод людини чи групи людей. Разом із тим очевидним є те, що будь-яке забезпечення прав і свобод не може бути реалізоване без створення системи державних органів, які традиційно поділяються на органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Важливо пам'ятати, що забезпечення національної безпеки та її складових невід'ємно пов'язане із правами і свободами людини чи групи людей.

Повнота дослідження також потребує огляду наукових підходів до забезпечення національної безпеки та фінансової безпеки банків. В.А. Ліпкан, досліджуючи адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України, доводить, що забезпечення національної безпеки неможливе без адміністративно-правового регулювання національної безпеки України. При цьому саме забезпечення національної безпеки України слід розкривати як систему, «що складається з підсистеми державного забезпечення національної безпеки: Президент України; Рада національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України; Верховна Рада України; Національний банк України; суди, Конституційний Суд України; прокуратура України; міністерства та інші центральні й місцеві органи виконавчої влади; підсистеми недержавного забезпечення національної безпеки: окремі громадяни; органи місцевого самоврядування; органи самоорганізації населення; приватний нотаріат; адвокатура; приватні детективні та охоронні агентства; об'єднання громадян; політичні партії; професійні спілки; релігійні об'єднання» [14, с. 11-12]. За переконанням вченого, забезпечення національної безпеки є системою, у якій передбачається діяльність органів державної влади та недержавних суб'єктів й правове регулювання як регулятор суспільні відносини у сфері національної безпеки, де «актуалізується необхідність вжиття комплексу заходів, спрямованих як на формування системи нормативних актів, об'єднаних цілями і завданнями щодо ефективного регулювання національної безпеки, так і розроблення відповідної

системи забезпечення національної безпеки з однозначним визначенням статусу кожного суб'єкта, що входять до неї» [14, с. 11].

Новицький Г.В., дослідивши теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України, обґрунтував забезпечення національної безпеки необхідність представлення в максимально абстрактному, системно-функціональному вигляді. Тільки таке розуміння забезпечення національної безпеки дозволить розглядати національну безпеку як об'єкт управління, активного, цілеспрямованого впливу <...> складовими процесу забезпечення національної безпеки є «цінність» – «норма» – «умови» <...> забезпечення національної безпеки – система. Тому можна говорити про управління цим процесом. Сутністю забезпечення національної безпеки слід вважати цілеспрямоване формування умов виникнення та розвитку конкретних ситуаційних систем, пов'язаних із життєво важливими цінностями. Інакше кажучи, сутністю забезпечення національної безпеки є цілеспрямоване формування умов існування та розвитку життєво важливих цінностей <...> змістом діяльності будь-якого суб'єкта забезпечення національної безпеки має бути формування умов існування та розвитку життєво важливих цінностей українського народу притаманними конкретному суб'єкту формами та методами, силами та засобами [15, с. 62-80]. Автор розуміє забезпечення національної безпеки як багату гранню систему функціонування, яка об'єктивізується у діяльності суб'єктів з орієнтацією на цінності, правові норми та умови існування.

І.В. Зозуля, досліджуючи юридичні аспекти безпеки, робить висновки, що на сучасному етапі розвитку людства юридичні аспекти безпеки потребують подальшого, більш глибокого розв'язання як такі, що стосуються життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави [16, с. 19]. Аналізуючи виникнення та становлення категорії «громадська безпека» за вітчизняним адміністративним та кримінальним законодавством, вчений обґрунтував, що «громадська безпека – це система суспільних відносин, що забезпечують відсутність небезпеки насильницького заподіяння шкоди правоохоронним інтересам суспільства, і гарантуючих їхню стійкість і надійність» [17, с. 80]. Для нашого дослідження принциповим є факт доведення таких необхідних складової безпеки – відсутність небезпеки, інтереси та гарантування їхньої недійсності та стійкості, при цьому важливо, що інтереси науковець розглядає у їх єдності, як інтереси особи, суспільства та держави. Аналізуючи сучасний стан забезпечення безпеки суб'єктів господарювання, науковець наголошує на проблемі «з'ясування сутності й значення юридичних засобів в системі забезпечення загальної безпеки, в тому числі, в напрямку нормативно-правового супроводження безпеки суб'єктів господарювання та пошуком шляхів з подолання наявних та можливих загроз і порушень безпеки» [18, с. 97]. Отже, у випадку забезпечення фінансової безпеки банків як суб'єктів господарювання протидія загрозам виступає необхідною ознакою такого забезпечення.

О.І. Барановський у своєму дисертаційному дослідженні «Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення)» стверджує, що політика фінансової безпеки повинна містити: створення законодавчої бази в сфері фінансової безпеки; план дій виконавчої влади, спрямованих на удосконалення структури відповідних державних органів; програму і план реалізації правозастосовуваної практики в сфері фінансової безпеки. Стратегія забезпечення фінансової безпеки має ґрунтуватися на об'єктивних закономірностях розвитку фінансових відносин, визначати мету і завдання всієї системи забезпечення фінансової безпеки, орієнтуватися на розробку і послідовне здійснення заходів щодо закріплення і розвитку позитивних процесів і подолання негативних тенденцій у сфері фінансових відносин» [19]. На підставі наведеного можна стверджувати, що «забезпечення фінансової безпеки» – це і нормативно-правове регулювання фінансових відносин й діяльність органів державної влади, що спрямовані на розвиток позитивних тенденцій і протидію негативних тенденцій у сфері фінансової безпеки.

Серед особливостей фінансової безпеки банків, які необхідно врахувати для виведення поняття «адміністративно-правового забезпечення фінансової безпеки банків», виділимо такі:

1) суб'єкт права забезпечує своє функціонування (існування) та захист власних законних фінансових інтересів шляхом протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам у поточному та майбутніх періодах з метою стійкого розвитку. Економічна свобода визначається через ступінь свободи, функціональні можливості суб'єкта, тобто правомочності щодо фінансових потоків та ресурсів, закладені у праві. Рівень фінансової безпеки має ключове значення при виборі форм, методів, способів та заходів забезпечення фінансової безпеки суб'єктів. Протидія внутрішнім та зовнішнім загрозам з метою стійкого розвитку за межами правового поля неможлива, а отже однією зі складових фінансової безпеки є правова складова [10, с. 50].

2) фінансова безпека банку перебуває в постійному русі, тому безперервно потребує управління нею.

3) суб'єкти забезпечення фінансової безпеки банків уповноважені на безперервну діяльність законом. Це твердження ґрунтується на тому, що фінансова безпека є невід'ємною складовою національної безпеки, суб'єкти забезпечення якої визначені Законом України «Про основи національної безпеки України» [12]. Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління [21], а отже він виступає суб'єктом забезпечення фінансової безпеки банків в Україні. Банки, що діють в Україні, забезпечують свою фінансову безпеку через систему органів, які виконують управлінські функції, визначені Законом України «Про банки і банківську діяльність» [22].

Беручи до уваги наведені особливості фінансової безпеки банків та обґрунтоване визначення поняття «адміністративно-правового забезпечення», вважа-

емо, що під адміністративно-правовим забезпеченням фінансової безпеки банків необхідно розуміти управлінську діяльність уповноважених суб'єктів у сфері фінансової безпеки банків зі створення право-

вих умов закріплення, реалізації, гарантування, охорони та захисту економічних прав, свобод і законних фінансових інтересів банків та їх контрагентів шляхом протидії загрозам з метою стійкого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Костюченко О. Є. Визначення поняття «правове забезпечення» / О. Є. Костюченко // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. – 2015. – № 1 (68). – С. 11–16.
2. Лукаш С. С. Нормативно-правове забезпечення ефективності управлінської діяльності ОВС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Лукаш С. С. – Харків, 2002. – 18 с.
3. Тиндик Н. П. Адміністративно-правове забезпечення правоохоронними органами імміграційного процесу в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Тиндик Н. П. – Ірпінь, 2004. – 20 с.
4. Запорожець М. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів України: дис. ... наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / М. П. Запорожець. – Харків, 2004. – 18 с.
5. Ієрусалимова І. О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина: дис. ... наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. О. Ієрусалимова. – Київ, 2006. – 205 с.
6. Корж-Ікаєва Т. Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: дис.... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Т. Г. Корж-Ікаєва. – К., 2008. – 219 с.
7. Дручек О. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України / О. М. Дручек // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 123–128 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_2_22.pdf.
8. Авер'янов В. Б. Доктринальні засади сучасного розвитку і реформування українського адміністративного права / В. Б. Авер'янов // Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2002. – С. 60–73.
9. Тацій В. Я. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави / Тацій В. Я. // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 4. – С. 3–18.
10. Советское административное право : учебник / под ред. В. И. Поповой, М. С. Студенкиной. – М. : Юрид. лит., 1982. – 288 с.
11. Кісіль З. Р. Адміністративне право : навч. посіб. / Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. – 3-тє вид. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 696 с.
12. Про основи національної безпеки України: Закон України : від 19.06.2003 р., № 964–IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1433.
13. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН «Декларация о праве и обязанности отдельных лиц, групп и органов общества поощрять и защищать общепризнанные права человека и основные свободы» : от 09.12.1998 г., № 53/144 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/defender.shtml.
14. Ліпкан В. А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України : автореф. дис... наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ліпкан В. А. – Київ, 2008. – 36 с.
15. Новицький Г. В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України : монографія / Г. В. Новицький. – К. : Інтертехнологія, 2008. – 496 с.
16. Зозуля І. В. Безпека і сучасність: юридичні аспекти / І. В. Зозуля // Право і безпека. – 2002. – № 4. – С. 16–19.
17. Зозуля І. В. Громадська безпека як об'єкт захисту за адміністративним і кримінальним законодавством України / І. В. Зозуля // Право і безпека. – 2003. – Т. 2. – № 1. – С. 78–83.
18. Зозуля І. В. Деякі особливості нормативно-правового супроводження безпеки суб'єктів господарювання / І. В. Зозуля // Форум права. – 2016. – № 2. – С. 93–98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_2_15.pdf.
19. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг та кредит» / Барановський О. І. – К., 2000. – 36 с.
20. Костюченко О. Є. Механізм адміністративно-правового регулювання фінансової безпеки в Україні: теоретико-інструментальний аналіз : монографія / О. Є. Костюченко. – К. : УБС НБУ, 2013. – 371 с.
21. Про Національний банк України : Закон України : від 20.05.1999 р., № 679–XIV // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 24. – Ст. 1087.
22. Про банки і банківську діяльність : Закон України : від 07.12.2000 р., № 2121–III // Відом. Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.